

DOI 10.31558/2519-2949.2018.3.10

УДК 323.21(477)

**Поліщук О. О., Харківський державний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

ГЕНЕЗИС КАТЕГОРІЇ «ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

У статті розкривається виникнення та формування категорії «політичні технології» у традиційному науковому дискурсі. Простежено зв'язок між політичними та соціальними технологіями. Виявлено ступінь розробленості поняття політичних технологій у політичній науці.

Обґрунтовано необхідність комплексного дослідження політичних технологій як різновиду соціальних технологій.

Визначено, що на сучасному етапі політичного розвитку технологічна складова політики у вітчизняній науці досліджена частково. У той же час, ця сфера викликає інтерес політиків, наукових працівників. Різні дослідники політичних технологій пропонують децю відмінні визначення цього концепту. Визначено, що найбільш вживаним визначенням політичних технологій є «сукупність принципів, методів та процедур, що використовуються суб'єктами політичної діяльності».

PR-технології, які служать політичним партіям, кандидатам, інститутам державної влади, розвиваються у кількох напрямках. Від створення інформаційного повідомлення до джерела суспільної довіри до кандидата або партії необхідно подолати важкий комунікативний шлях. Використання простих схем формування громадської думки, як правило, не дає позитивних результатів. Не беручи до уваги опосередковані чинники, та не спостерігаючи за зміною настроїв, можна не тільки не отримати очікуваного результату, а й помилково сприяти виробленню негативного образу політика чи партії. Обґрунтовано, що переважаючий тип політичної технології, яка використовується, залежить від ступеня розвитку політичної системи суспільства. Технології політичного контролю та комунікації використовуються в політиці для вирішення конкретних проблем. Зазначено, що політичне управління та комунікаційні технології використовуються в політиці для вирішення конкретних проблем взаємодії суспільства з політичною владою.

Ключові слова: демократичний транзит, політичні технології, політичний маркетинг, політична комунікація, PR.

Актуальність заявлено наукової проблеми обумовлена недовершеним рівнем дослідження теоретико-методологічних основ поняття «політичні технології» класиками політичної думки і сучасними теоретиками. Складність аналізу цієї проблематики визначається відсутністю у вітчизняній політичній науці ґрунтовних політичних досліджень, присвячених цій проблематиці. Важливість розробки цієї проблеми викликана необхідністю формування цілісної системи політичних технологій українського суспільства і підвищення ефективності їх функціонування.

Розробленість проблеми в науковій літературі. Дослідження проблеми соціальних і політичних технологій у сучасній українській та російській політології здійснили: Д. І. Видрін, В. М. Бебик, В. Г. Воронкова, В. С. Дудченко, К. С. Гаджиєв, Л. Я. Дятченко, В. Д. Демченко, В. О. Євстаф'єв, С. Г. Кара-Мурза, В. М. Іванов, Ф. М. Кирилюк, В. М. Князєв, О. П. Кудінов, О. О. Максимов, С. Ф. Лісовський, В. Я. Матвієнко, Є. Б. Малкін, І. В. Молодих, О. В. Петров, А. М. Пойченко, В. А. Полторак, Ю. П. Сурмін, Г. М. Почепцов, І. О. Поліщук, О. І. Соловйов, Є. Б. Сучков, Г. В. Щокін, В. К. Якунін, О. С. Токовенко та ін.

Але мало хто зі згаданих авторів приділяє увагу проблемі генезису категорії «політичні технології». Звідси виникає наступна мета та завдання данної статті.

Мета статті полягає в тому, щоби розкрити генезу та основні класичні підходи до розуміння поняття «політичні технології». Завданням статті є виявлення сутності поняття «політичні технології» і специфіки їх застосування в традиційному науковому дискурсі.

Виклад основних положень. Розвиток наукових уявлень про політичні технології обумовлений процесами раціоналізації мислення. Перша теорія суспільства була розроблена в межах позитивістської філософії її засновником Огюстом Контом (1798–1857).

Прихід індустріальної епохи, стрімкий розвиток промисловості і капіталістичних відносин потребували нових умов організації праці, іншого підходу до організації виробництва. Поява нових соціальних відносин після буржуазних революцій у Західній Європі вимагала переосмислення управління політичними процесами і сприяла розвитку нових суспільних підходів. Засади старого феодального суспільства були зруйновані. За дуже короткий період виникло якісно нове суспільство. Нові відкриття в природничих науках, розробка економічних, філософських і політологічних теорій стали основою для розвитку наук про найбільш складні форми організації суспільства, які вимагали нового типу мислення, «позитивного» мислення за О.Контом. Ознаками позитивного мислення О.Конт називає намагання скрізь замінити абсолютне відносним, акцентуючи на соціальному характері і зв'язку із здоровим глуздом. До позитивістського напрямку соціології можна віднести такі критерії, як вірогідність, об'єктивність, реальність, точність і корисність теорії політичних технологій.

Позитивне і раціональне мислення складають основу уявлень про технології, які сформувалися в індустріальну епоху. Принцип детермінізму О.Конта став фундаментом уявлень про наукову всемогутність і абсолютність науки. На думку О.Конта, позитивний спосіб мислення, що затвердився у точних науках, «повинен» у кінцевому рахунку перемогти й у сфері політики і привести до створення позитивної науки про суспільство – соціології [1, с. 89].

О.Конт розглядає суспільство як систему, яка є аналогічною біологічному організму. Він вважає, що управління суспільними процесами стимулює впорядкування соціуму під дією законів соціальної статистики і соціальної динаміки. О. Конт вбачає метою соціального розвитку невідомий прогрес, що проявляється в накопиченні матеріальних і духовних цінностей і їх передачі від покоління до покоління.

Розмірковуючи про засади соціальної інженерії, що можуть припинити кризу тогочасного суспільства, О.Конт вбачає більшу роль науки і моралі порівнянні з економікою і політикою. У моделі майбутнього суспільства О.Конт приділяє мало уваги ролі виборів, парламентів, партій. Можливість соціальних трансформацій передбачена лише через наукове знання. Цей підхід передбачає застосування соціальних і політичних технологій виключно в науковому дискурсі.

Згодом Герберт Спенсер (1820–1903) розвинув теорію позитивізму О.Конта. Він заперечував необхідність втручання влади в соціальні процеси розвитку. Це безпосередньо вплинуло на бачення суті політичних технологій. Концепція Г.Спенсера розширила соціальну науку, додавши до неї такі поняття, як «соціальне буття» і «розвиток соціального управління», «рухливість» і «мобільність».

Уявлення про політичні технології Г.Спенсер розширив через поняття «органічного розвитку», відсутність втручання в суспільні процеси. Неприйняття соціальної інженерії як першооснови визначило подальше розуміння соціальних і політичних технологій. Концепція Г.Спенсера про суспільство, що «органічно» розвивається, передбачає розвиток принципів і технологій соціально-політичного управління, які відповідають такому типу суспільства [2, с. 1408].

основі соціальної концепції Г.Спенсера представлена «органічна теорія», згідно з якою суспільство – організм, який гармонічно еволюціонує через взаємодію його елементів. Ідеальне суспільство – суспільство в стані рівноваги. Втрата рівноваги становить головну загрозу цілісності суспільства. Г.Спенсер, взявши за основу теорію еволюції Ч.Дарвіна, використовував її для пояснення соціального розвитку. Соціально-політичну теорію він поповнив поняттями «цілісність», «еволюційність» і «системність розвитку соціальних технологій». Г.Спенсер доводить ідею про те, що суспільство змінюється в залежності від того, як індивіди адаптуються до природного або соціального середовища.

Розвиток інтелектуальних і фізичних здібностей індивідів обумовлений соціальною еволюцією. Усі спроби неприродного спонукання до соціальної еволюції з використанням економічних або соціально-політичних технологій, не враховуючи особливостей суспільства, на думку Г.Спенсера, матимуть непередбачувані негативні наслідки. Вчений визнавав єдино прийнятною соціальною технологією природний відбір. На переконання Г.Спенсера, необхідна відсутність втручання уряду в процеси соціальної взаємодії, завдяки чому забезпечується рівновага інтересів. У подальшому теорія «соціального дарвінізму» значно вплинула на розвиток соціальної і політичної інженерії. Згідно з положеннями теорії Г.Спенсера частина суспільства, яка є найменш пристосованою до нових умов, природним чином зникне, засвідчивши тим самим вірність «органічної» теорії.

У подальшому на еволюцію поглядів стосовно соціальних технологій великий вплив здійснили: Еміль Дюркгейм, Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Карл Поппер. Видатний англійський

філософ Карл Поппер (1902–1994) осмисленні різних соціальних проектів здійснив спробу розв'язання проблеми технологічної діяльності, яка передбачає відсутність гарантій стосовно небажаних наслідків при здійсненні перетворень. Він вважав, що «немає підстав думати, що повна перебудова нашого соціального світу негайно приведе до добре працюючої соціальної системи» [3, с. 210]. К. Поппер критикував «утопічні» технології, пов'язуючи їх з прагненням необачно перебудувати суспільство. Здійснюючи аналіз принципів соціальних перетворень, вчений вважав за необхідне застосування досвіду, розуму, консенсусу, компромісу та гуманізму. У своїй головній роботі «Відкрите суспільство і його вороги» автор зазначив, що утопічна спроба досягти ідеальної держави, використовуючи проект суспільства в цілому, вимагає сильної централізованої влади певних людей і найчастіше призводить до диктатури. Подібні погляди підтримував видатний економіст Ф.А.Хайєк (1899–1998). Аналізуючи небезпеку соціалістичних перетворень у роботі «Дорога до рабства», вчений пропагує ліберально-демократичні цінності як основу найбільш ефективних соціальних дій.

Макс Вебер (1864–1920) висунув положення про особливості практик реалізації влади (фактично політичних технологій) у харизматичному та раціональному режимах. Здійснюючи аналіз індустріального суспільства, вчений розробив концепцію раціональної бюрократії, що згодом була використана для моделі раціонально-технологічного інституту державного управління в розвинених демократичних державах. Розглядаючи харизматичне панування, М.Вебер розкриває роль ірраціональних факторів у здійсненні правління.

Свій внесок у розвиток поняття «політичні технології» здійснили Т.Парсонс і К.Мангейм. Завдяки ідеям Т.Парсонса в соціальних технологіях були виявлені системи, соціальні інститути з певною структурою, функціями і ролями для забезпечення потреб суспільства. К.Мангейм звернув увагу на небезпеку від надмірного застосування технологій для системи соціального і політичного управління.

На сучасному етапі політичного розвитку технологічна складова політики у вітчизняній науці характеризується частковим дослідженням. Разом з тим ця сфера викликає інтерес політиків, науковців і управлінців. Різноманітні підходи до аналізу політичних технологій формують різноманітні визначення. Політична наука визначає політичні технології як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовують суб'єкти політичної діяльності. Політичні технології, ґрунтуючись на теоретичному аналізі взаємодії політичних суб'єктів, містять методологічні орієнтири і методологічні рекомендації ефективного вирішення політичних проблем і досягнення визначених політичних цілей» [4, с. 63].

Зазвичай сутнісний зміст політичних технологій пов'язують з виборчими технологіями, PR-технологіями, а також з політичним маркетингом. Про це свідчить їх масштабне застосування і розповсюдження для впливу на масову свідомість під час виборчих кампаній.

Спробу розширити сутність поняття «політичні технології» здійснив російський вчений О.Соловйов. Він вважає, що «політичні технології являють собою сукупність послідовно застосованих процедур, прийомів і способів діяльності, спрямованих на найбільш оптимальну й ефективну реалізацію цілей і завдань конкретного суб'єкта у визначений час і у визначеному місці» [5, с. 416]. Головна перевага цього визначення полягає в системності розуміння політичних технологій як засобів управління.

Загальна структура технологій має такий вигляд: мета політичного управління – знання – технологічні операції, методики дії, прийоми, процедури – ресурси. Засадами ефективного управління є цілераціональна дія цілепокладання. Кінцева мета, для досягнення якої застосовується технологія, обумовлює тип конструювання, процедури, характерні ознаки суб'єкта впливу, підбір необхідних ресурсів.

Знання для застосування технологій має подвійне значення: знання технологічне (практичне знання про засади соціального конструювання, застосоване для вирішення конкретної проблеми) взаємодіє з науковим знанням (знанням «ідеальним», абстрактним відносно специфіки об'єкта). Ця взаємодія дає можливість визначити необхідні технологічні методи дії, процедури, прийоми. До ресурсів політичних технологій належать фінансово-економічні, інтелектуальні, матеріальні, соціально-політичні, кадрові, адміністративно-управлінські засоби.

Висновки. Підсумовуючи, необхідно відзначити, що політичні технології зароджувалися як частина соціальних технологій і відігравали та відіграють важливу роль у сучасному суспільстві. Міра їхнього розвитку й досконалості є показником зрілості політичних інститутів держави. Вони відображають різноманіття і складність сучасного суспільства.

Від типу політичних технологій, що використовуються, залежить ступінь розвитку політичної системи суспільства. Політичні технології управління й комунікації застосовуються в політиці для вирішення специфічних проблем взаємодії суспільства з політичною владою.

Бібліографічний список:

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли / Р. Арон ; общ. ред. и предисл. П. С. Гуревича. – М. : Изд. группа «Прогресс» – «Политика», 1992. – 89 с.
2. Спенсер Г. Опыты научные, политические и философские / Г. Спенсер ; пер. с англ. под ред. Н. А. Рубакина. – Минск : Соврем. литератор, 1998. – 1408 с.
3. Поппер К. Открытое общество и его враги : пер. с англ. / К. Поппер ; под ред. В.Н. Садовского. – М. : Феникс : Междунар. фонд «Культ. инициатива», 1992. – Т. 1 : Чары Платона. – 432 с.
4. Политология в вопросах и ответах : учеб. пособие для вузов / под ред. Ю. Г. Волкова. – М. : Гардарики, 1999. – 472 с.
5. Соловьев А. И. Политическая теория, политические технологии : учеб. для студ. вузов / А. И. Соловьев. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 559 с.

Polishchuk O. O. Genesis of category "political technologies"

The article investigates the origin and formation of concepts political technology. Reveals the connection between political and social technologies. Discovered level of development of political technology concept in political science. The basic scientific approaches to understanding the nature and essence of the concept political technology.

The necessity of a comprehensive study of political technologies as a form of social technologies.

On the stage of political development the technological constituent of policy in domestic science is characterized partial research. At the same time, this sphere causes interest of politicians, research workers. The various going near the analysis of political technologies form various determinations. Political science determines political technologies as «aggregate of principles, methods and procedures, that the subjects of political activity use. Political technologies, based on a theoretical analysis.

Usually maintenance of political technologies is bound to electoral technologies, pr-technologies, and also with the political marketing. About it application and distribution testifies them for influence on mass consciousness during hustings. The important aspect of electoral communications is Public Relations.

Pr-technologies, which serve political parties, candidates, institutes of state power, develop in a few directions. From creation of information message to the origin of public trust to the candidate or party it is necessary to overcome a difficult communicative way. The uses of simple charts of forming of public opinion, as a rule, do not give positive results. Not taking into account the mediated factors and not watching the change of moods, it is possible not only not to get the expected result but also produce a negative image of politician or parties.

Made the following conclusions. Political technology is a part of social technologies and play an important role in modern society. The extent of their development and perfection is an indicator of the maturity of the political institutions of the state. They reflect the diversity and complexity of modern society. Political technologies with its complex structure.

The type of political technology depends on the degree of political system of society. Political control and communication technology used in politics to solve specific problems.

Key words: *democratic transit, political technologies political marketing, political communication, PR.*